

Een wandeling langs een verdwenen grens

MATH BERKERS

De landelijke Heemschutdag voert dit jaar naar de Gelderse Poort. Reden genoeg om van te voren op verkenning te gaan. Het reisdoel is het dorpje Beek in de gemeente Ubbergen, fraai gelegen aan de zuidelijke rand van de Gelderse Poort.

Beek ligt op de noostoostelijke flank van de stuwwal Nijmegen-Kleve. Hier wordt de stuwwal aangesneden door de Rijn, op zoek naar een uitweg naar zee: vandaar de naam Gelderse Poort. Vanaf Beek voeren de wegen steil omhoog, richting de heuvelachtige bosgebieden bovenop de stuwwal van de Heilige Land Stichting en van Berg en Dal.

Grenscorrectie

Een stukje van dit bos, de Duivelsberg en de Wijlerberg, in totaal zo'n 2 à 3 km², was vroeger Duits grondgebied. Bij de grenscorrectie van 1949 is dit deel van Duitsland bij Nederland en dus bij de gemeente Ubbergen gevoegd.

Enkele jaren geleden is door de Stichting tot behoud van Monument en Landschap in de gemeente Ubbergen een rapportje uitgegeven met een uitputtende beschrijving van de nog overgebleven grenspalen van de voormalige grens. Met dit boekje in de hand verkende ik de oude loop van dit verdwenen stukje grens.

Grenspalen

De gecorrigeerde grens loopt van grenspaal nummer 630 tot grenspaal nummer 642. De hoofdpalen, die meestal te vinden zijn op markante punten of op plaatsen waar de grens duidelijk van richting verandert, zijn in dit gebied op twee na allemaal verdwenen. Van de hulppalen- dit moeten er grof geschat zo'n zestig geweest zijn- is een twintigtal blijven staan.

Voor het markeren van de nieuwe grens is vanzelfsprekend, we zijn dan ergens in de jaren vijftig, gebruik gemaakt van de oude grenspalen. Maar ook later hebben nog veel palen moeten wijken voor de aanleg van wegen, de verbreding van trottoirs of gewoon omdat ze in de weg stonden. De auteur van het boekje, de heer P.M.J. van Hooff, heeft zelfs nog enkele palen waarvan gedacht werd dat ze voorgoed verdwenen zouden zijn, teruggevonden. Deze palen waren geheel overwoekerd door planten en soms zelfs onder de grond verdwenen.

Voormalige douanehuisje in Beek-Ubbergen (foto's Math Berkers).

Archiefonderzoek gecombineerd met naarstig prikken langs de grens hebben uiteindelijk hun vruchten afgeworpen.

Paal nu in de tuin

Van Hooff beschrijft over grenspaal 630-VII nog een aardige anekdote. Paal 630-VII werd in de Tweede Wereldoorlog door een tank geraakt en belandde daarna ergens in een hoek van een boomgaard. Het verhaal gaat dat deze paal daar ruim 40 jaar heeft gelegen. Enkele jaren geleden is hij meegenomen door een groepje douaneambtenaren die hiermee een passend geschenk dachten te hebben voor een collega die afscheid nam. Paal 630-VII staat, als het goed is, nu te pronken in de tuin van deze voormalige douanier. Hoeveel grenspalen zullen het afgelo-

Oude grenspaal in Beek-Ubbergen.

pen jaar om deze reden verdwenen zijn?

De palen 635-VIII en 635-XV zouden volgens Van Hooff te vinden moeten zijn op een opslagplaats naast een hotel. En ja hoor, de beide palen lagen precies zoals beschreven in een verloren hoekje op de grond.

Herplaatsing

De voormalige grens volgt ongeveer de loop van de straten de Oude Kleefse Baan, het Keteldal en de Rijksstraatweg. Wie schetst mijn verbazing, als ik zie hoe op de hoek van de Rijksstraatweg en het Keteldal fier hoofdpaal nummer 635 te pronken staat, terwijl paal 635 volgens de opname van Van Hooff al lang verdwenen was.

Kopie van oude grenspaal in Beek-Ubbergen.

Het enthousiasme van Van Hooff en van de Stichting tot behoud van Monument en Landschap in de gemeente Ubbergen hebben blijkbaar succes gehad: paal 635 is een replica, die hier in het kader van Europa 1992 is 'herplaatst'. In Beek-Ubbergen wordt geschiedenis gemaakt. Zijn deze oude grenspalen nu zo

bijzonder dat ze deze aandacht waard zijn? Enerzijds niet, de meeste palen stammen waarschijnlijk ergens uit de 19de eeuw. Het zijn heel sober vormgegeven, vierkante paaltjes, variërend in hoogte en alleen maar voorzien van een ingebeiteld nummer. Maar anderzijds?

De argeloze wandelaar die door de Rijksstraatweg wandelt, heeft in eerste instantie niet in de gaten dat hij hier langs een oude landsgrens loopt. De wat meer architectonisch onderlegde passant zal misschien door een enkel detail, een schoorsteenplaat, de grootte van de ramen of een muurversiering, de Duitse invloed bespeuren, maar daar blijft het bij.

Maar eenmaal op de hoogte van de aanwezigheid van de grenspalen krijgt het gebied een meer historische beladenheid. Dan opeens zijn de grenspalen overal terug te vinden: ingemetseld in een muurtje of gewoon aan de rand van het trottoir. Soms zijn ze wat meer verstopt: in een bosrand of verscholen onder een uitbundig groeiende haag. Steeds is het aantreffen van een paal weer een vondst.

Voormalig douanekantoortje

Is eenmaal duidelijk dat de wandeling leidt langs een verdwenen grens dan ligt de vroegere functie van een wat merkwaardig leegstaand gebouwtje

aan de Rijksstraatweg ook voor de hand. Dit moet dan wel een douanekantoortje zijn geweest. Navraag bij de plaatselijke VVV bevestigde mijn vermoeden. Volgens mijn informant heeft een plaatselijke middenstander dit douanehuysje voor het symbolische bedrag van één gulden gekocht met daarbij de verplichting om het in goede staat te houden.

Het kantoortje is het waard. Het is waarschijnlijk gebouwd ergens tussen de beide wereldoorlogen. De keermuur van de weg die er achter langs naar boven loopt, is met het gebouwtje verbonden. Hierdoor krijgt het geheel wat meer volume. Een aardig geheel.

Halverwege de route staat in de berm van het Keteldal een goed onderhouden houten wegwijzer. 'Laat Vriendschap Heelen, Wat Grenzen Deelen' luidt de tekst. Ondanks dat de grens hier al ruim 40 jaar verdwenen is, staat het bord er als nieuw bij. Beek-Ubbergen is trots op zijn oude grens.

Math Berkers is geograaf te Raalte

Literatuur

P.M.J. van Hooff. Historische Grenspalen in Beek-Ubbergen. Stichting tot behoud van Monument en Landschap in de gemeente Ubbergen, 1991.

**Restauratie -
Renovatie?
Natuurlijk Tras.**

**Tras ...
altijd
troef!**

arwo
postbus 9
2100aa
heemstede
023-23 25 27